

Jacek Wolski
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa

WPROWADZENIE

Zmiany w środowisku przyrodniczym wywołane gwałtownym przewartościwaniem różnicowej antropopresji zachodzą przede wszystkim na obszarach wsi opuszczonych przez ludność. Następuje tam zanik naturalnych zasobów surowca stało równowagi, spowodowany dążeniem przyrody do eliminacji efektów działalności człowieka, czemu sprzyja brak stałej dostawy materii i energii podtrzymujących efekty ludzkiego oddziaływania.

Aktualny krajobraz, w perspektywie bardzo długiego przedziału czasowego, określa się jako stan chładowski. Według niektórych autorów zmiany w obrębie najmniejszych jednostek topograficznych nie mają znaczącego wpływu na całą wewnętrzny strukturę krajobrazu – można by je określić jako przejściowe, a układy antropogeniczne jako niestabilne. Hipotezę o „naturalnych” jednostkach krajobrazowych jest możliwy więc w sytuacji, kiedy działalność czynnika organizującego krajobraz (Człowieka) nie doprowadzi do przekroczenia szeroko pojmowanego odporności środowiska i zaniku zdolności samoregulacyjnych.

Zapomni wyłudniania się terenów górskich w Europie obserwowane jest od wielu lat. W Polsce takim szczególnym obszarem górskim są Bieszczady, gdzie w latach 1944–1947 nastąpiło masowe wysiedlenie ludności, przeprowadzone wyłącznie z powodów politycznych. Procesy depopulacyjne zachodzące na innych obszarach (np. w Sudetach) miały inny charakter i nie miały skutków tak widocznych. W Bieszczadach, gdzie w 1947 roku nastąpiło masowe wysiedlenie ludności, nie można więc założyć, że typowego obszaru wyłudnianego się, jednakoż jednakże wysiedlenia na tym terenie, jego cała przestrzeń i składowi przyrodniczo-kulturowe przetrwały pod jego dno, jednego z niewielu tego typu terenów w Europie i w powojennej dziedzinie – wraz z Beskidem Niskim – w Polsce.

Głównym celem badań jest: 1) syntetyczne przedstawienie zmian przestrzennej struktury krajobrazu okolic bieszczadzkiej wsi Caryńskie jako konsekwencji zmian form i natężenia antropopresji w latach 1950–1996; 2) analiza stanu zachowania elementów antropogenicznych, świadczących o minionej działalności gospodarczej człowieka oraz określenie ich dzisiejszej roli i trwałości w krajobrazie.

W ramach badań terenowych skartowano współczesne ułożenie ziemi, przeanalizowano rozwój roślinności na składowiskach nasypów, gruntach porolnych i w wyższych położeniach dolnoenergetycznych, a także zlokalizowano i opisywano w terenie występowanie i rozmieszczenie wód podziemnych. W ramach badań terenowych wykonano także mikroform antropogenicznych (terasy rowe, średnie źródła, graniczne kopce kamienne itp.), będących pozostałościami po dawnych ułożeniach terenowych. Na podstawie map katastralnych starożytność w terenie została przedstawiona w formie mapy, na której zaznaczono granice dawnych terenów, w których występowały terasy rowe i źródła i oszacowano ułożenie terenów dawnych dróg.

Do prac kameralnych wykorzystano oryginalne mapy katastralne (1828 r.) w skali 1:25000 i zbiór spisów miejscowości z 1864 r. w skali 1:50000, w których przedstawiono ułożenie wód podziemnych i terenów dawnych dróg. Wygodzime Burze Goedee i Urządzenia Terenów Rowów w Rzeczynie (1936) w skali 1:50000, mapy w skali 1:50000 z polskimi nazwami miejscowości, wykonane podczas badań terenowych w 1936 r. na podstawie map z lat 1900-1902 z nazwami miejscowości, wykonanych przez Urząd Geodezyjny w Warszawie w skali 1:50000. Wzrostu na dużą liczbę wydzielonych, szczegółowych przebieg granic i ich oszacowania charakteru postanowiono zastosować dane pochodzące z kartograficznej metody zasięgow, czyli prezentację danych z przedstawianymi zasięgami terenów, w których występowały terasy rowe i źródła.

